

ARHIVE

România în Primul Război Mondial. Însemnări (Romania in the First World War. Records)

Ioana Cristea DRĂGULIN

Abstract: *Romania entered the First World War in the summer of 1916 after two years of negotiations with the belligerent sides. In the second Crown Council, organized at the Cotroceni Palace in Bucharest, were reflected the two options of the Romanian political elites: Pro-Antanta, pro-Central Powers. In the documents introduced in this text are presented, according to the chronological method, testimonies of contemporaries which capture the most important events that took place between 1916-1918.*

Keywords: *Romania, the First World War, war, testimonies, political elites.*

Intrarea României în Marele război la 27 august 1916 era un moment așteptat. Așa cum ne relatează și Vasile Th. Cancicov, atmosfera războiului și tensiunea momentului plutea în aer, fiind menținută și sporită de către presă. Marea majoritate a contemporanilor erau conștienți de faptul că statul român va intra în război de partea Antantei: „De câteva zile presa noastră războinică alarmează publicul în mod neobișnuit; nu se mai scrie altceva decât că rușii au pătruns deja în Dobrogea, pe care o traversează pentru a ataca Bulgaria.”

Greening Pantazzi surprinde atmosfera care a urmat declarării stării de război în care grupuri de studenți intonau cântece patriotice iar Bucureștiul intra ușor, ușor, în atmosfera războiului odată cu primele bombardamente la care era supus, pierderile umane și materiale începând să arate care este adevărata față a războiului și, mai ales, superioritatea aeriană a Germaniei în fața României, fiind nevoie ca să vină câteva escadrile din Franța pilotate de francezi, pentru ca situația să se echilibreze. Alte informații autorului ne prezintă impresiile celor care

luptau în Dobrogea la Turtucaia, unde lipsa de acțiune care friza lașitatea armatei țariste și insuficiența armamentului modern cu care se confrunta armata română au provocat o înfrângere rușinoasă: „Un prieten de-al lui B., trimis curier la comandantul de la Turtucaia, îmi spunea că rușii nu făcuseră nimic pentru a ține frontul. Întăririle românești, când au sosit, au trebuit să sape tranșee sub o ploaie de gloanțe. Cuprinși de panică, soldații noștri au fugit spre Dunăre ca să se salveze.... înfrângerea românilor la Turtucaia a fost un măcel cumplit. Cum mă temeam, tunurile cu bătaie lungă ale nemților i-au secerat pe bieții noștri soldați...una din întrebările pe care ai noștri și le pun este: „De ce nu sunt și tunurile noastre ca ale lor?”

Nicolae Iorga este cel care ne prezintă impresiile pe care le-a avut după o întâlnire cu liderul politic de necontestat al României din acel moment și cel mai activ susținător al ideii intrării în război de partea Antantei, Ionel Brătianu. Marele istoric arată credința nețărmurită a omului de stat liberal în decizia care a fost luată, și cum, indiferent de veștile mai bune sau mai puțin bune care îi parveneau de pe front acesta rămânea un optimist, fiind ferm convins în sprijinul acordat de aliați și în tactica pe care armata română o adoptase: „Omul mândru și rece avea o înfățișare sigură care se potrivește cu o astfel de stare de spirit. Nici o întrebare, nici o îndoială. Niciodată nu a părut mai stăpân: pe dânsul, pe Rege, pe noi toți, pe soartă.”

Contele de Saint-Aulaire, cel care începând cu anul 1916 a devenit ambasadorul Franței în România ne dezvăluie convorbirile pe care acesta le-a avut cu generalul H.M. Berthelot despre vizita acestuia la Sankt-Petersburg și la Moghilev, reședința Țarului Nicolae al II-lea și a Marelui Cartier General. Din destăinuirile acestuia observăm diferența netă de atitudine dintre țar și generalul Alekseev, șeful de stat major al armatei ruse. Dacă țarul sfirmase că Rusia va apăra România și casa regală română cu toate eforturile pe care putea să le dețină, generalul Alekseev considera România doar un mijloc prin care Rusia putea și trebuia să fie apărată împotriva armatelor Puterilor Centrale. Impresia interlocutorului francez au fost confirmate la momentul în care s-a dovedit că trupele imperiale în loc să lupte au fugit de pe câmpul de luptă, iar intenția Rusiei era aceea mai degrabă să șubrezească situația României, decât să o întărească: „Ea vede Bulgaria ca o punte spre visul ei, Constantinopolul, și privește România ca pe un obstacol”.

G. Topîrceanu ne prezintă, cu abordarea pe care un desăvârșit om de cultură și un poet minunat putea să o aibă, ororile războiului, acesta fiind înrolat în rândul trupelor armatei române care au luptat la Turtucaia: „Era primul foc de tun care răsuna pe câmpiile Turtucăii, în noapte. El ne vestea că războiul adevărat începe. Și desigur, în aceeași clipă, el a răsunit la fel în sufletele celor câteva mii de oameni cari, înfundați prin tranșee,

înconjurau cu șirul lor subțire orașelul murdar, ghemuit ca un pui de cadână pe malul Dunării”.

Pia Alimăneștianu, sora lui Ion.I.C. Brătianu, ne istorisește cum a fost ocupat Bucureștiul de către armatele germane, condițiile impuse de ocupant, modalitățile prin care noua administrație a orașului începuse procesul de germanizare și atmosfera sărbătorilor de Crăciun dintre 1916-1917, revolta care o cuprinse: „... colonelul de Kleve, însărcinat cu intenvența, punea cele mai drastice condiții orașului, și anume: una pâine pe zi, 1/3 litru vin, cafea, ceai, orez, zahăr, untură și câte altele pentru 50.000 de soldați și dări de un miliard. Guvernatorul cetății, generalul de Stolzenberg, amenința pe domnul Emil Petrescu că, dacă nu li se dă tot ce vor cere în 24 de ore, îl așteaptă un glonte.

– O viață am, a răspuns dânsul liniștit. Ce voi putea da, voi da, ce nu, nu...(...) „Crăciunul nemțesc este astăzi sărbătorit de colonia statelor aliate cu ifos. Negăsind brazi în piață, au pus să se taie 500 din Parcul Carol și au amenințat că, de nu le vor ajunge, nu vor cruța nici celelalte grădini (...) Se schimbă numele hotelurilor în «Zum Kronprinz» și altele. Noi trebuie să le primim toate și să le înghițim. Am poftă uneori să mă răzvrătesc, să le spun pe față ce gândesc de ei... dar va veni și ziua aceea! Răbdare! [...]”

Regina Maria ne prezintă în *Memoriile* sale viața zilnică din perioada războiului pe care a petrecut-o în Moldova fiind alături de

răniții din armata română. În paragraful prezentat reiese drama familiei generalului Dragalina care tocmai murise în spitalul în care Regina, în fiecare zi era prezentă pentru alinarea durerilor răniților: „Am început la ora 8 să vizitez spitalele din Roman. Am ajuns la trei dintre ele. Prima dată la doamna Marțun, a doua vizită la doamna Capri, și a treia la doamna General Istrati. De acolo un drum lung prin mai multe sate spre Bacău (...) Generalul Dragalina a murit în spitalul nostru și a fost îngropat în absența mea. Nando și Carol au mers la înmormântarea lui. Am stat pentru o perioadă cu fiul lui Dragalina, amândoi ne-am plâns durerea, am plâns destul de simplu, fără rușine, marele om și eu, am plâns și plâns pentru că inimile noastre erau insuportabil de triste.

Constantin Bacalbașa cu stilul său pitoresc de necontestat ne prezintă impactul pe care intrarea trupelor militare germane și bulgare l-a avut asupra orașului: „Intrarea germanilor în București se aseamănă cu intrarea unei haite de lupi flămânzi. Cea dintâi mișcare a lor este să se repeadă asupra alimentelor (...)Toate mărfurile sunt ridicate, iar drept plată se dau bonuri de rechiziție. În câteva zile toate băcăniile se golesc. Germanii sunt cei mai mândăcioși și cei mai nesăturați oameni ce am cunoscut (...) După băcăniile vine rândul birturilor. Casa Capșa este dată în pradă bulgarilor”.

Ethel Marcel Fontaine ne prezintă informații privind desfășu-

rarea războiului, a lipsei de colaborare dintre ruși și români datorită viziunilor diferite asupra spațiului în care trebuia să de desfășoare operațiunile, despre lașitatea de pe front a armatei țariste, fuga acestora de pe linia frontului și a modului în care trupele armatei române erau nevoie să facă manevre pentru a putea ocupa posturile părăsite, despre acuzațiile reciproce, despre eroismul românilor de pe front și cum aceștia în situații net defavorabile atât din punct de vedere al numărului cât și a dotării au reușit să îi respingă pe germani de mai multe ori provocându-le pierderi majore: „În general, rușii pun înfrângerea României pe seama incompetenței, a lașității sau a trădării ofițerilor români. La rândul lor, aceștia îi acuză pe ruși că nu le-au furnizat la timp întăririle promise și, în pofida tratatelor, de a-i fi lăsat să fie striviți. (...) Toți sunt gravi, tăcuți. Fără îndoială că amintirile scot la suprafață viziuni din prima parte a campaniei, luptele în care cu puști foarte proaste, aproape lipsiți de artilerie, trebuiau să facă față unul contra cinci sau zece, sub rafalele neconținute ale obuzelor provenind de la baterii care nu se temeau de nici o ripostă. Acum, după luni de zile de trai liniștit în timpul cărora aproape că uitaseră de toate acestea, urmau să reintre în foc, în zona unde băntuie tot timpul suferința și moartea, pândindu-și prăzile”.

Constantin Beldie, într-un crâmpei de text prezintă atât de lucid situația diferită a armatei române în campania din 1917 în comparație cu

cea din 1916: „Dar am văzut, în primăvara lui 1917, minunea minunilor, tânăra noastră oștire refăcută și înviată ca din morți, instruită și încadrată de zvelți ofițeri francezi, armată cu scule noi și ingenioase, aptă pentru victoriile care trebuiau să vină. Priveam la ea pe ulița cea mare a Bacăului și nu-mi venea a crede ochilor mei umeziți (...). Și mi-au plecat în război cei doi frați de-ai mei, frumoși și zdraveni băieși amândoi (...) au plecat armați cu grenade care le explodau în mâini, într-o mobilizare totală, cu milițieni și glotași, adică cu părinții celor apți să lupte valabil, armați, bieții de ei, cu puști Peabody din Războiul Independenței, echipați cu sumane și opinci...”

Vasile Th. Cancicov ne prezintă în jurnalul situația disperată pe care România a cunoscut-o spre sfârșitul verii din 1917, atunci când, după marile victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, defectările armatei ruse și schimbarea realităților politice din Rusia au aruncat România în brațele disperării și al deznădăjduirii: „Bucovina evacuată de ruși, România va avea trei granițe de apărare, deci trei fronturi de luptă. La nord cel mai slab și cel mai important deoarece Iașiul e în dosul lui (...) pe frontul de Vest în Carpați stăm binișor și suntem în ofensivă la Negriștești. La Sud probabil vom fi atacați pe Siret cât de curând (...) „Victoria finală e o nălucă ce nu se vede în zare. Ajutorul aliaților din Apus nu mai poate fi o realitate, oricâtă bunăvoință ar fi. Curentul

unei păci imediate va prinde mai ușor. Pentru România războiul mai departe nu mai poate fi o realitate, oricâtă bunăvoință ar fi. Pentru România războiul mai departe nu are nici un scop. (...) România și-a dat cuvântul (...) Pentru ce am luptat noi în acest război?"

Grupajul nostru se încheie cu fragmente din Memoriile Mareșalului Alexandru Averescu care, surprinde drama politică și națională a unui stat, națiuni și casă regală din lunile august 1917 și februarie 1918. Am ales aceste două fragmente deoarece sunt relevante pentru două momente ale istoriei Marelui Război. Primul dintre acestea este din august 1917 și ne relevă momentele eroice ale armatei române de pe frontul din Moldova, cu toate bâlbele, inconsecvențele și lipsa de coordonare pe care Marele Stat Major le-a cunoscut. Eroismul soldatului român a condus la depășirea acestor probleme și a câștigării luptelor de la Mărăști, Mărășești și Oituz: „Un an de la declararea războiului. Greșelile comise în timpul neutralității s-au plătit enorm de scump. Pare că nu am terminat. La Armata I lucrurile se încurcă din nou; la Divizia 124 rusă, frontul a fost rupt tocmai la punctul în care acum zece zile am voit să iau ofensiva cu Divizia I pentru a restabili situația și pentru a relua Străoanii și Panciu, dar mi s-a spus (la 4 VIII) că acea ofensivă ar fi fost „inoportună și inutilă”. A trebuit să trimit acum două regimente: 2 vânători și 18 infanterie pentru a opri pe inamic (...) În noaptea de 16 spre

17, în fine, vine un răspuns al Armatei I, prin care se îndrumază pentru mâine dimineață un atac general în acea regiune și o eventuală punere în libertate a trupelor noastre. O hotărâtă schimbare de atitudine la armata I. Se recunoaște că situația a devenit primejdioasă la Corpul VIII rus și la flancul stâng al Armatei a II-a, mărturisind, în fine, că Divizia 124 s-a debandat fără ca să lupte și că trupele noastre din Divizia 3 au oprit înaintarea inamicului.”

Al doilea moment este din luna februarie 1918 și reflectă momentele dure prin care eroii acelor momente le-au cunoscut și riscul ca statul român să dispară de pe harta geografică: „Consiliul de coroană. Am expus situația și am arătat că neizbutind a obține o pace așa cum speram, era natural să consider acțiunea actualului guvern încetată. Brătianu este pentru reluarea rezistenței. Take Ionescu pentru retragere (...) După-amiază am mers la Regina. Scenă de lacrimi, foarte neplăcută. La un moment dat, când am căutat să explic că în desfășurarea evenimentelor mari, este câteodată nevoie a se primi situațiunile așa cum sunt, oricât de grele ar fi ele, mi-a spus că în vinele ei nu curge sânge de sclav. Am tăcut. M-am înclinat și am ieșit!”

Concluzii

Primul Război Mondial a reprezentat pentru istoria europeană un moment de cotitură care a condus la izbucnirea celei mai mari conflagrații pe care umanitatea o cunoscuse până

atunci. România a fost un actor activ, chiar dacă secundar, punându-și în mâinile destinului și al aliaților din Antantă destinul statului. Lipsa de pregătire, pentru a duce un război modern și de durată, a armatei și statului român a fost cauza principală a înfrângerilor suferite în anul 1916. Cu toate acestea, entitatea mare a pierderilor teritoriale și umane au fost influențate decisiv de lipsa de loialitate a trupelor militare a armatei țariste, care, în prima fază nu au ajuns pe front în timp util, iar după ce au ajuns le-au părăsit în mare parte în fugă la momentul ofensivei trupelor Puterilor Centrale. Intervenția armatei franceze, prin trimiterea unui corp expediționar în Moldova condusă de generalul Berthelot, a demonstrat că ceea ce a lipsit armatei române în vara și toamna anului 1916 nu a fost curajul ci mijloacele tehnice. Înarmarea și pregătirea armatei în iarna anului 1916-1917 au avut ca rezultat victoriile din vara anului 1917 și prelungirea războiului în România. Revoluțiile din Rusia, părăsirea trupelor a frontului comun și ulterior încheierea unei păci separate au izolat armata română aruncându-i în brațele disperării pe actorii politici care au promovat participarea la acest război. Dar războiul are legile sale iar victoriile succesive ale armatelor Antantei în vestul Europei a condus la înfrângerea Puterilor Centrale deschizând astfel calea Marii Uniri.

Documente

Vasile Th. Cancicov, *Jurnal din vremea ocupației. Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic, vol.I, 13 august 1916-13 august 1917*

„Sâmbătă, 13 august, Sinaia

De câteva zile presa noastră războinică alarmează publicul în mod neobișnuit; nu se mai scrie altceva decât că rușii au pătruns deja în Dobrogea, pe care o traversează pentru a ataca Bulgaria. Oficiosul d-lui Marghiloman publică astăzi un articol prin care anunță că: „Crima s-a consumat, România intră în război împotriva Puterilor Centrale” (...) Toate ziarele anunță cu litere groase: Convocarea pentru mâine, duminică, la București, a unui Consiliu de Coroană. Presa intervenționistă nu se mulțumește cu atât, ea comentează, ea chiar știe ce va decide Consiliul de Coroană” (p. 27).

Greening Pantazzi, *România în lumini și umbre (1909-1919)*, Editura Humanitas, București, 2015

„August 1916

Declarația de război a fost făcută la ora cinci în după-amiaza zilei de 27 august. La nouă am ieșit pe stradă să vedem demonstrațiile. În câteva ore, de la patru și până la căderea serii, felinarele stradale fuseseră vopsite în albastru, așa că abia vedeai pe unde mergi, iar pe Calea Victoriei, în fața Palatului, erau grupuri de

studenți care intonau cântece patriotice. Cum trotuarele erau foarte aglomerate, mulțimea mergea pe stradă, iar trăsurile nu mai puteau circula. Pe la miezul nopții s-au tras clopotele bisericilor. Era semnalul de alarmă ce anunța un raid aerian. Nu credeam că un zeppelin putea ajunge atât de repede deasupra orașului. Am ridicat puțin draperia, dar am auzit numaidecât un fluier din stradă, avertismentul unui polițist să stingem luminile sau să tragem draperiile. Cinci minute mai târziu o explozie puternică ne-a umplut casa de praf și fum; prima bombă dădămase colțul casei de la trei curți mai încolo. Auzeam răpăitul cartușelor tunurilor antiaeriene, ce ne cădeau ca grindina pe acoperiș. Cinci bombe au fost aruncate în acea noapte (p. 165)”.

Septembrie

„Veștile de pe front au fost extraordinar de bune până acum. Dacă e să dăm crezare comunicatelor oficiale, armata înaintază mai rapid în Transilvania decât a făcut-o în Bulgaria în 1913. (p.166). Zeppelinul (căci n-am auzit să vină mai multe odată) este un vizitator mai puțin obișnuit decât avioanele Taube, care sosesc, în general, în grupuri de câte șase dinspre Dunăre, adică din Bulgaria. Atacurile de noapte îmi par mai insuportabile decât cele din timpul zilei, căci este groaznic să fii trezit din somn, să-i aduni pe toți ai casei, cu copii cu tot înfășurați în pături” (p. 167).

„Octombrie

„Veștile de pe front sunt tot mai îngrijorătoare. Sute de răniți umplu spitalele, iar nemții își concentrează bombardamentele asupra gărilor și împrejurimilor lor. Mai multe case și hoteluri au fost rechiziționate pentru prizonierii germani. Însă nimeni nu se îndoiește că mulți spioni sunt liberi și lucrează de zor pentru inamicii noștri. ... Românii n-au experiență în lupta cu armamentul modern; nu pot fi învinși în confruntările corp la corp, dar felul acesta de luptă, cu un inamic nevăzut, îi demoralizează. Un prieten de-al lui B., trimis curier la comandantul de la Turtucaia, îmi spunea că rușii nu făcuseră nimic pentru a ține frontul. Întăririle românești, când au sosit, au trebuit să sape tranșee sub o ploaie de gloanțe. Cuprinși de panică, soldații noștri au fugit spre Dunăre ca să se salveze.... înfrângerea românilor la Turtucaia a fost un măcel cumplit. Cum mă temeam, tunurile cu bătaie lungă ale nemților i-au secerat pe bieții noștri soldați...una din întrebările pe care ai noștri și le pun este: „ De ce nu sunt și tunurile noastre ca ale lor?”(p. 170).

Nicolae Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om. Așa cum a fost*, ediție îngrijită, note și comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, vol III, Editura Minerva, București, 1981

Intervenția militară a României

„ Mă văd în odaia lui Brătianu în momentul când știrile veneau de pretutindeni, mai grele de cum i se

păreau meticulosului calculator, care credea că fiecare din cifrele sale e exactă și socoteala perfect trasă. Război de câteva luni, două, trei, căci pacea se apropie, și ea ne va da executarea integrală a tratatului; siguranță în ce privește Bulgaria, neamestec al Germaniei. Lovitură năpraznică, neștiută de nimeni, căci totul a fost pregătit așa, încât la Viena să nu se afle decât după ce trupele române vor fi departe în Ardeal.

Omul mândru și rece avea o înfățișare sigură care se potrivește cu o astfel de stare de spirit. Nici o întrebare, nici o îndoială. Niciodată nu a părut mai stăpân: pe dânsul, pe Rege, pe noi toți, pe soartă. Așa sunt toți aceia pentru care sufletul omenesc, care scapă tuturor socotelilor, e un element de care numai poezii și naivii pot să știe samă.

N-avea să îmi spuie nimic, decât, ceva mai târziu, să mă întrebe ce-mi rezervam – evident în modestele mele puteri – în drama care stătea să se deschidă și în care el vedea mai mult o „afacere de Stat” decât un sacrificiu, un risc național. Cum, credincios prietenilor sale, întru cât el putea să le aibă în adevăr, dominatorul României dăduse lui Constantin Stere uniforma albastră de colonel-auditor, lui, celui care luptase din răzputeri ca să ne păstreze cu germanii și contra Țarului, a cărui mână o sărutase totuși, cu devoțiune, la Constanța, i-am răspuns: „*de vreme ce pe Stere l-ai făcut colonel eu trebuie să fiu cel puțin general*”. M-am lăsat ceva mai ieften: de ce nu s-ar face un ziar al frontului? Lui

Brătianu nu i-a plăcut. La ce ar folosi, se gândea el, și această intrusiune a literaturii, când lucrurile sunt așa de bine puse la cale și legate așa de strâns? Ziarul s-a făcut de fapt. Și nu l-a cetit nimeni, cu câtă credință și pricepere erau puse într-însul. La urmă, a consimțit să deie și foii mele, pe care am făcut-o zilnică, suma ce-mi trebuia pentru a cumpăra hârtia.

Încolo, nu mai aveam nimic de vorbit. Ce sfat putea să deie superbul, ajuns la capătul socotelilor sale, de la un biet profesor, de la un adversar politic desprețuit, cu care se plătise printr-o sărutare în momentul decisiv? Dar întâmplarea, care e uneori extraordinar de inteligentă și-și are simpatiile și antipatiile ei, m-a făcut și de data aceasta să fiu martor pe care Brătianu desigur că nu le-ar fi vrut cunoscute, mai ales dacă ar fi prevăzut ce era să se întâmple. O chemare la telefon ne întrepruie. „*Nu e nimic, spune el îndată, bulgarii ne-au atacat la Turc-Smil. N-are importanță. E o simplă demonstrație. Știu eu înțelegerile mele. Și apoi ei au acolo numai o brigadă, iar generalul Teodorescu o divizie*”. Peste un sfert de ceas, o nouă chemare. „*Nu ți-am spus? S-a făcut. I-a răspins*”.

Numai când o telegramă în limba germană a căzut pe neașteptate, între ordinele cu privire la internații Centralilor – urâtă practică nouă introdusă de germanii însăși – și buna doamnă Brătianu a intervenit pentru femeile desperate din acel lagăr, iar Brătianu, care declara că nu știe acea limbă, mi-a trecut-o mie ca să i-o

traduc, și ea nu era altceva decât declarația de război a Reichului, ca o umbră trecu pe fața omului celui sigur. Eu, omul celălalt, nesigur, veșnic nesigur, dureros nesigur și în această clipă când, cum am scris-o se ridica <<potirul cel sfânt de sânge și de lacrimi>>, m-am dus spre casă, departe, supt munte, chinuit de gândul ciocnirii de la Turc – Smil, în care, <<neapărat>>, nu trebuia să fie decât o <<șiretenie>> a <<amicului>> nostru Radoslov, președintele de Consiliu bulgăresc – și apoi, >>noi avem acolo o divizie, iar bulgarii o singură brigadă>>”.

Contele de Saint-Aulaire, Însemnările unui diplomat de altădată în România, 1916-1920, traducere din franceză de Ileana Sturdza, Editura Humanitas, București, 2016.

„Generalul Berthelot îmi împărtăși impresiile culese din Rusia în timpul diverselor sale contacte la Sankt-Petersburg și la Moghilev, reședința Țarului Nicolae al II-lea și a Marelui Cartier General. ... În ceea ce privește România, țarul se exprimase astfel: <<Spuneți-i regelui Ferdinand că mă aflu alături de el cu armatele mele, cu toate armatele, și că-l voi sprijini până la ultimul om și ultima copeică>>. (p.94)... În ceea ce-l privește pe generalul Alekseev, șeful de stat major al armatei ruse (...), el mi-a răpit orice iluzii dacă aş mai fi avut unele. Cam nepoliticos, mi-a spus la revedere după câteva minute. Nu m-a invitat să stau jos și nici nu m-a întrebat de Joffre și de frontul francez. Nu mi-a vorbit de România

decât ca să-mi spună pe un ton foarte neplăcut: □□ Dacă românii țin atât de mult să vă aibă, noroc bun, dar mai ales faceți-i să înțeleagă că România nu se apără pe Carpați ci pe Siret>>, și îmi arată pe hartă, lovind mereu cu rigla, tăietura dintre Muntenia care trebuia evacuată și Moldova, care trebuia apărată, ca zonă protectoare a sudului Rusiei>>. Mai târziu, în lumina altor spuse asemănătoare și a unor decizii conforme cu ele, am întrezărit primul indiciu al unui plan secret de împărțire a României, negociat în plin război între statele – majore rus și german. La sfârșitul lunii octombrie, trupele rusești concentrate în Moldova numărau 500.000 de oameni. De acord cu generalul Berthelot, statul-major român voia să le atribuie rolul de rezerve generale pentru înlocuirea trupelor românești în punctele unde frontul devenea vulnerabil din cauza stării de epuizare a acestora. Dar statul – major rus, pretextând că trupele românești care luptau eroinic singure nu erau sigure, a refuzat să intercaleze unitățile pe un front pe care nu-l ocupau în întregime.... În timpul acestor tergiversări, inamicul trecea prin trecătorile Carpaților”. (p. 95).

„În această Moldovă supra-populată, subnutrită, devastată, mizeria și foametea, din care ia naștere tifosul exantematic, făceau mai multe victime decât focul inamicului. În spitalele care refuzau să mai primească lume lipsea totul în afară de devotament. Lipseau lemnele, rufăria, pansamentele, instrumentele

chirurgicale, lipseau anestezicele. Răniții și bolnavii le implorau pe infirmiere să pună capăt suferințelor lor, să-i ucidă. Urletele de durere acopereau gemetele murtibunzilor. Materialul sanitar expediat din Franța- neglijență sau sadism-, era reținut tot de Rusia, care, după ce dezlănțuise toate aceste suferințe, nu preda leacurile furnizate de alții. Acestea nu vor începe să sosească la Iași decât în trenuri însoțite de ofițeri francezi, detașați de misiunea noastră militară care, condamnată la inactivitate de statul-major rus va deveni un fel de soră-șefă a acestui imens spital și a acestei grădini a supliciilor” (p. 106)... „Această mizerie și această pacoste contrastau cu opulența în care hălăduiau rușii, din care foarte puțini mureau: ei nu se băteau, ceea ce îi imuniza aproape complet împotriva tifosului.... toată iarna anului 1917, tăvălugul rusesc s-a revărsat pe străzile Iașului pentru a îneca Moldova. Acest torent a dus cu sine mai multe armate cu un efectiv total de un milion de oameni. Nu-i calific combatanți pentru că s-au retras pe linia Siretului fără a schița niciodată nici cea mai mică ofensivă împotriva unui <<inamic>> de cinci ori mai puțin numeros, dar care le inspira mai multă simpatie decât „aliatul” (p. 109) „Părăsirea Dobrogei fără să se tragă nici un foc, cu toate angajamentele solemne de a o apăra, corespundea cu strategia politică și militară a Rusiei. <<Sfânta Rusie>> persistă totuși să trateze pe inamic ca pe un aliat și pe aliata ca pe un inamic, să îmbrățișeze Bulgaria

care profită să înjunghie România pe la spate, să încerce să o sugrume sau să o facă să piară de inaniție. Ea vede Bulgaria ca o punte spre visul ei, Constantinopolul, și privește România ca pe un obstacol” (p. 112).

G. Topîrceanu, *Amintiri din luptele de la Turtucaia. Memorii de război*, Editura Humanitas, București, 2014.

„Era primul foc de tun care răsuna pe câmpiile Turtucăii, în noapte. El ne vestea că războiul adevărat începe. Și desigur, în aceeași clipă, el a răsunat la fel în sufletele celor câteva mii de oameni cari, înfundați prin tranșee, înconjurau cu șirul lor subțire orașelul murdar, ghemuit ca un pui de cadână pe malul Dunării. Când am ieșit afară, o priveliște stranie ne încrămeni. Spre miazăzi, nu departe, două incendii mari spărgeau întunericul în două locuri, cu reflexele lor uriașe... Întrebăm la telefon: ni se răspunde laconic că dușmanul a atacat înspre Daidar. Ard două sate” (p.28)... În jos, în vale, satul, unde atâția din cei care pleacă și-au petrecut copilăria, au crescut și-au iubit, satul cu ideile lui, cu casa părintească, cu amintirile, cu datinile și trecutul lui, rămâne în urmă arzând, prăpădit pentru vecie... Nemișcați stăm și privim. Acoperișurile trosnesc, flăcările se înalță de peste tot în voia lor și valuri de fum se amestecă sus, spre cele dintâi stele. Acum ulițele sunt pustii, nu se mai aude nici un glas, prin curți nu se mai vede nici o mișcare. Focul singur își mistuie prada în liniște. Într-un târziu,

locotenentul se întoarce spre mine: - Mare ticăloșie e războiul? ... șoptește el, cu vocea sugrumată” (pp. 30-31).

Pia Alimăneștianu, *Însemnări din timpul ocupației germane, București, Imprimeriile Independența, 1929, pp. 6-21.*

„Iată cum s-a săvârșit intrarea trupelor germane imperiale în București: aseară, la cartier, lângă Cotroceni, a fost adus un ofițer, ochii legați, trimis ca intermediar de Mackensen să întrebe dacă se apără orașul. S-a înapoiat cu răspunsul că nu se apără, dar cerea să se garanteze averea și cinstea locuitorilor. Azi-dimineață s-au dus întru întâmpinarea lor reprezentanții țărilor neutre, al Americii dl. Wopicka și al Olandei, dl. Vredenburg, împreună cu primarul Capitalei, dl. Emil Petrescu. Au mers departe în direcția Bragadiru, pe unde credeau că înaintează trupele vrășmașe, dar s-au întors singuri după o lungă așteptare și după ce constataseră distrugerea podurilor de pe Argeș. Peste puțin, a sosit vestea intrării trupelor germane în Gara de Nord, apoi un automobil cu 5 ofițeri a sosit la primărie. Printre ei era și principele de Schaumburg – Lippe, nepot al împăratului Wilhelm, fost secretar delegațiune la București, la declararea războiului. Se vede că a ținut să revie în România ca învingător, spre a răzbuna umilința plecării sale. Mi-l amintesc privind pe stradă, cu ceasurile din dosul grătarului de fier al împrejmuirii Legațiunii germane din Calea

Victoriei, zilele cât fusese sechestrat în casă până i s-a putut libera trecerea. Cei 5 ofițeri au iscălit hârtia prin care asigurau averea și cinstea cetățenilor, dar pe de altă parte, cu toate aceste asigurări, colonelul de Kleve, însărcinat cu intenvența, punea cele mai drastice condiții orașului, și anume: una pâine pe zi, 1/3 litru vin, cafea, ceai, orez, zahăr, untură și câte altele pentru 50.000 de soldați și dări de un miliard. Guvernatorul cetății, generalul de Stolzenberg, amenința pe domnul Emil Petrescu că, dacă nu li se dă tot ce vor cere în 24 de ore, îl așteaptă un glonte.

– O viață am, a răspuns dânsul liniștit. Ce voi putea da, voi da, ce nu, nu...”

28 noiembrie 1916

„De dimineață m-a deșteptat glasul ascuțit al unui vânzător de gazete din stradă. Mi se părea că strigă nelipsitul de altădată: «Universul», «Dimineața», «Viitorul». Am revenit repede la realitate însă. Apăruse primul număr al «Gazetei Bucureștilor» pe o foaie, pe cealaltă foaie era «Bukarester Tageblatt». Deși luasem hotărârea să nu cumpăr ziarul și să nu-l citesc, am trimis îndată după el și l-am citit în întregime. Erau aproape numai proclamații și ordine de zi către soldați. Îi felicită pentru bărbăția ce au desfășurat-o la cucerirea celei mai puternice fortărețe române, fără a adăuga că această fortăreață nu se apăruse [...]”

4 decembrie 1916

„Internările urmează și azi – același procedeu cu toții. Au fost duși la comandatură vreo treizeci de bărbați, printre care și Ion Pilat. Alegerea ostaticilor se face nu după importanță, ci după resentimente personale, cele mai multe după denunțurile germanilor din țară. De pildă: Vasile Derussi nu a voit să facă cunoștința cu Bussche, arhitectul Berindei, confundat cu ginerele lui Emil Costinescu, a fost imediat eliberat ce s-a văzut greșeala. De altminteri era unul dintre cei ce se bucura mai mult de sosirea germanilor înainte de ocupație. Aproape mai toți internații sunt din Partidul Liberal, Conservatorii antantiști au fost cruțați, fiind susținuți de P.P. Carp și de Al. Marghiloman [...]”

8 decembrie 1916

„Gazeta de azi aduce la cunoștința publicului tot felul de măsuri drastice: electricitatea nu se poate întrebuința decât un kilovat pe săptămână de persoană. Bineînțeles, ofițerii găzduiți pot arde cât poftesc. Tramvaiele nu mai circulă pentru români decât dimineața de la 7-8, de la 12-13, și seara de la 17-18 și numai linia ce duce spre gară [...]”

12 decembrie 1916

„Crăciunul nemțesc este astăzi sărbătorit de colonia statelor aliate cu ifos. Negăsind brazi în piață, au pus să se taie 500 din Parcul Carol și au amenințat că, de nu le vor ajunge, nu vor cruța nici celelalte grădini. Chef și

mese în toate casele încartierate. Dl. Emil Petrescu, foarte abătut, a venit spre seară să ne vestească dizolvarea consiliului comunal. Cel nou este alcătuit din: Victor Verzea, primar, Al. Darvari, J. Berindei, arhitect, Prager Dustmann, Paul Theodorescu, Oscar Niculescu. Se germanizează toate – prin biserici, mitropolitul a oprit de a se mai pomeni de numele familiei regale. Calea Victoriei, unde am trecut să zăresc pe doctorul Cantacuzino la fereastra din mansardele hotelului Imperial, era înțesată cu străini și soldați. Firmele prăvăliilor au început să fie scrise jumătate pe românește, jumătate pe nemțește. Se schimbă numele hotelurilor în «Zum Kronprinz» și altele. Noi trebuie să le primim toate și să le înghițim. Am poftă uneori să mă răzvrătesc, să le spun pe față ce gândesc de ei... dar va veni și ziua aceea! Răbdare! [...]”

Casa Regală – personale- Maria. Activitate literară- Memorii, Dos.nr. III/104, oct-nov. 2016.

Joi, 9 noiembrie/24 octombrie 1916 – în tren.

„Am început la ora 8 să vizitez spitalele din Roman. Am ajuns la trei dintre ele. Prima dată la doamna Marțun, a doua vizită la doamna Capri, și a treia la doamna General Istrati. De acolo un drum lung prin mai multe sate spre Bacău. Trupe rusești în cantoane, aproape doar trupe rusești. Foarte pitoresc. Uniformele lor sunt pline de praf și colorate de noroi completându-se/ameste-

cându-se complet cu drumurile, dealurile și colibele.

Am ajuns la Bacău, unde de asemenea am vizitat trei spitale. Am găsit peste tot răniți foarte grav. La unul dintre spitale era Isa Cserco și soțul ei doctor. Pornind de la Bacău spre Tețcani – o țară foarte frumoasă care șerpuiește cotit în sus – sălbatică și pitorească în deplină concordanță cu trupele rusești care au fost comasate în toate satele. Își petrec timpul prin preajma casei, gătindu-și mâncarea, periindu-și caii, curățându-și armele. Poartă șepci mari de astrahan și bluze foarte scurte legate cu o curea de piele. Au paltoane groase de culoarea pământului (culoarea pământului uscat), sunt în mare parte bine îmbrăcați și par să aibă casele îmbelșugate.

În drumul nostru am întâlnit și urme de mari turme de vite. Ajungând la Tețcani am oprit la casa mamei Marukăi și am găsit-o locuită de ofițeri de artilerie. M-au întâmpinat/salutat cu o uimitoare plăcere. A fost un sentiment ciudat să mă aflu în casa din care Maruka vorbea atât de des cu mine. Am luat prânzul acolo, despachetând proviziile pe care le adusesem cu noi. Am pornit din nou la drum imediat spre Comănești, oprindu-ne la un spital din drum într-un loc mic. (Moinești). La Comănești l-am văzut pe Prezan și echipa sa. Am avut o discuție cu el, părea foarte încântat. De la Comănești am mers spre Tîrgu Ocna. O situație foarte pitorească, foarte rea șoseaua pe o porțiune de drum. Acolo o frumoasă biserică veche înconjurată de pereți

puternici asemenea unei fortărețe, situată deasupra râului, totul foarte părăsit și dărăpănat. Am vizitat de asemenea și spitalul aranjat acolo în interiorul <<primăriei>>.

Vineri 10 noiembrie/28 octombrie, 1916 – Buftea.

Am ajuns aici la ora 8 dimineața. Nadya Barbo și micuța Georgia ne-au întâmpinat în gară/stație. Am luat-o de asemenea cu mine și pe bătrâna Mimi pentru a avea un schimb. Revenirea la casă/ acasă nu a fost ușoară. (Barbo putea rămâne doar câteva minute cu mine pentru că el era Q.D.L.Cortay). Am simțit că trebuie să încep vechea mea viață din nou – dar totul mă doare. Mi-am pus în gând să merg la spital. Trebuie să încep din nou. Nu pot să mă închid în mod egoist în durerea mea. Revenirea acolo a fost foarte dificilă, orice/totul mă supără. Am găsit aproape insuportabil să fac față tuturor acelor fețe din nou. (Generalul Dragalina a murit în spitalul nostru și a fost îngropat în absența mea. Nando și Carol au mers la înmormântarea lui.) Am stat pentru o perioadă cu fiul lui Dragalina, amândoi ne-am plâns durerea, am plâns destul de simplu, fără rușine, marele om și eu, am plâns și plâns pentru că inimile noastre erau insuportabil de triste. Mi-am făcut rundele/turele peste tot în același vechi mod – dar ceva este schimbat în mine, ceva ce niciodată niciodată nu va mai fi la fel din nou. M-am întors aici pentru prânzul cu Nadoge și Ileana, care arată încântător. Pe drumul de întoarcere am avut o

discuție cu Ballif care de asemenea și-a pierdut o dată un copil pe care îl iubea. Omul dur era emoționat când vorbea despre acea durere – și despre faptul că era atât de sărac încât nu a putut să facă pentru acel copil totul așa cum ar fi făcut dacă ar fi fost bogat.

Constantin Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului, București, 1921, pp. 44-215.*

Germanii sunt înfometaji

„Intrarea germanilor în București se aseamănă cu intrarea unei haite de lupi flămânzi. Cea dintâi mișcare a lor este să se repeadă asupra alimentelor. Căutările încep să dea rezultate însemnate. De pe urma denunțărilor și trădărilor, cantități însemnate de alimente ascunse ies la suprafață. Unii băieți din băcănia d-lui Demetrescu-Militari denunță că stăpânul lor are un mare depozit de mărfuri ascunse într-o mare groapă săpată în curte și pavată pe deasupra. Săpăturile descoperă câtimi mari de zahăr, orez, macaroane etc., etc. Cu acest prilej se constată că, pe când locuitorii Capitalei duceau lipsă de toate, iar prețurile creșteau zilnic, unii negustori ascundeau mărfurile și făceau depozite pentru ca să poată specula publicul. Din primele zile germanii se revarsă asupra tuturor depozitelor de alimente și asupra tuturor băcăniilor. Toate mărfurile sunt ridicate, iar drept plată se dau bonuri de rechiziție. În câteva zile toate băcăniile se golesc. Germanii

sunt cei mai mâncăcioși și cei mai nesăturați oameni ce am cunoscut. La ferestrele tuturor băcăniilor, birturilor, bodegilor unde sunt expuse fructe, mezeluri, cărnuri, etc. soldații germani staționează în grupuri, privesc, comentează, își ling buzele. După băcăniile vine rândul birturilor. Casa Capșa este dată în pradă bulgarilor.

Casa Capșa a fost prădată definitiv.

Mărfuri de mai multe sute de mii de lei, băuturi de o calitate rară, specialități ce nu mai pot fi înlocuite au fost luate, băute ori vândute pe prețuri derizorii în oraș. Probabil că proprietarul a putut ascunde oarecare cantități de sticle rare, dar partea cea mai mare a fost jefuită.

Apoi a venit rândul birturilor.

Restaurantul Capșa a fost desființat. Restaurantele Enescu, Andrei Demetrescu, Athénée Palace au fost rechiziționate pentru ofițerime. Tot în primele zile au fost rechiziționate cluburile: Regal, Tinerimei, Agricol, Sportiv, Automobil, Rezerviștii, Pensionarii, Comercialul, Clubul liberal, Clubul conservator. Pretutindeni s-au înființat cazinouri ofițerești ori soldățești.

Pe lângă încartiruirile pe scară foarte întinsă, n-a rămas în București o singură casă mare confortabilă care să nu fie ocupată. Casele celor aflați în Moldova au fost ocupate și foarte multe devastate. Celelalte au fost ocupate, iar locatarii siliți să se retragă în câte una și două odăi. [...]”.

Ethel Marcel Fontaine, *Jurnal de război. Misiune în România – noiembrie 1916-aprilie 1918, traducere de Micaela Ghițescu, Editura Humanis, București, 2016.*

„În general, rușii pun înfrângerea României pe seama incompetenței, a lașității sau a trădării ofițerilor români. La rândul lor, aceștia îi acuză pe ruși că nu le-au furnizat la timp întăririle promise și, în pofida tratatelor, de a-i fi lăsat să fie striviți. (...) Iată deci explicația colonelului (Paul Anghelescu n.aut): <<Am asistat la discuțiile ruso-române la Petrograd și la Marele Cartier rusesc. Încă de la început generalisimul Alexeiev ne-a spus: Linia de apărare română trebuie să fie Babadag, Galați, Focșani; și a trasat în acest loc linia cu creionul roșu. Nu a vrut să renunțe nici în ruptul capului. A spus că trebuie să evacuăm toată populația validă, toate rezervele din întreaga țară, și să mutăm capitala la Iași și Cartierul General la Bârlad. A adăugat: Dacă noi, rușii, suntem pierduți, sunteți și voi români. Trebuie deci salvată Rusia înainte de a salva România.... Am telegrafiat asta la 3 octombrie. Cartierul român nu a vrut să cedeze>>. Această neînțelegere dintre cele două țări explică înfrângerea României” (pp.116-117).

„În vale și în paralel cu frontul se întinde o pădure dreptunghiulară lungă de circa un kilometru și lată de 200 de metri: este pădurea Răzoare, care a fost unul din punctele critice ale bătăliei de săptămâna trecută. Repezindu-se într-un gol lăsat de

fuga rușilor, nemții au avansat până la ea și au ocupat-o. Nu mai aveau în fața lor ca să-i oprească decât câteva grupuri de infanteriști români risipiți pe teren fără acoperire și câteva cuiburi de mitraliere în mâinile unor oameni energici. După ce a suferit pierderi importante în timpul asalturilor succesive, inamicul convins că în fața lui apărătorii erau numeroși, nu a îndrăznit să mai insiste. Or, dincolo de acești încrâncenați, nu se mai afla nimeni în realitate. Drumul spre Iași era deschis... A lăsat să-i scape ocazia și, intimidat, s-a dat înapoi” (p. 212).

„Toți sunt gravi, tăcuți. Fără îndoială că amintirile scot la suprafață viziuni din prima parte a campaniei, luptele în care cu puști foarte proaste, aproape lipsiți de artilerie, trebuiau să facă față unul contra cinci sau zece, sub rafalele neconținute ale obuzelor provenind de la baterii care nu se temeau de nici o ripostă. Acum, după luni de zile de trai liniștit în timpul cărora aproape că uitaseră de toate acestea, urmau să reintre în foc, în zona unde bănuie tot timpul suferința și moartea, pândindu-și prăzile. Iar gândurile soldaților din acest regiment care au devenit ai mei se îndreaptă spre Dobrogea și Oltenia capturate, de unde provin, la nevestele și copiii rămași acolo și de la care nu mai au vești de atâta timp. Îi voi revedea vreodată? Asta se întreabă, cu siguranță, în clipa asta când pornesc din nou să înfrunte primejdiile. Gravitatea momentului le apasă pe suflete, greutatea raniței pe trupuri. Răsună un

ordin: dintr-o dată se scoală cu toții în picioare, reînsuflețiți. Un fluierat declanșează primul pas. Atunci, cerând ajutor Domnului, după ritul secular, își fac de trei ori cruce, încet, cu pioșenie. Cu această invocare mută, în întunericul care se îndesește, regimentul se pune încet în mișcare în timp ce în depărtare țâșnesc primele stele albe ale rachetelor ce înfloresc pe cer” (pp. 213-214).

Constantin Beldie, *Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București (1900-1950) și alte pagini memorialistice*, Editura Humanist, București, 2014.

„Dar am văzut, în primăvara lui 1917, minunea minunilor, tânăra noastră oștire refăcută și înviată ca din morți, instruită și încadrată de zvelți ofițeri francezi, armată cu scule noi și ingenioase, aptă pentru victoriile care trebuiau să vină. Priveam la ea pe ulița cea mare a Bacăului și nu-mi venea a crede ochilor mei umeziți. Mă găsisese războiul în redacția elegantă a *Noii Reviste Române* din Pasajul Român; în după amiaza zilei de 14 august 1916, ziua mobilizării, cu un drac de bucovineancă frumoasă care dansa goală, abandonându-se, când și când, brațelor mele, sau cu capul plecat peste umărul meu, până ne-au trezit, aiuriți, ca dintr-un coșmar cu lascivități, sunetul goanelor și glasul ostășesc al crainicilor citind mulțimii de pe stradă declarația noastră de război, primită cu un entuziasm de câteva ceasuri numai. Și mi-au plecat în război cei doi frați de-ai mei, frumoși și zdraveni băieți

amândoi, în afară de cel mai mare dintre noi toți trei, <<învârtitul>> fără să vrea, dar și fără să protesteze în el vreo coardă eroică. Au plecat armați cu grenade care le explodau în mâini, într-o mobilizare totală, cu milițieni și glotași, adică cu părinții celor apti să lupte valabil, armați, bieții de ei, cu puști Peabody din Războiul Independenței, echipați cu sumane și opinci....” (p. 107).

Vasile Th. Cancicov, *Jurnal din vremea ocupației. Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic*, vol. I, 13 august 1916-13 august 1917.

Sâmbătă, 22 iulie 1917

„Bucovina evacuată de ruși, România va avea trei granițe de apărare, deci trei fronturi de luptă. La nord cel mai slab și cel mai important deoarece Iașiul e în dosul lui (...) pe frontul de Vest în Carpați stăm binișor și suntem în ofensivă la Negriștești. La Sud probabil vom fi atacați pe Siret cât de curând. Nu numai că diferiți ofițeri germani au scăpat vorba dar o vedem și cu ochii. De câteva zile privesc de la mine, cum înserează, încep a trece convoiuri mari de automobile autocamioane, încărcate și acoperite, pe Șoseaua Ploiești (...) Cum știm pe germani artiști în a pregăti ofensive și lovituri de surprindere, ni se face inima cât pumnul când ne gândim că Siretul e în mare parte apărare de putreziciunea ce se cheamă încă <<armata rusă>>. (...) În momentul în care întreaga România e pe pragul îngenunchierii și a cuceririi dușmanului, când ultima

umbră de independență e pe cale să o pierdem, când o catastrofă financiară și economică se pecetluiește prin pierderea întregului nostru tezaur, e interesant de văzut ce simte și ce face Capitala țării? Ea petrece. (...) Revistele ce se joacă ridiculizează în aplauzele <<străinilor inamici>> situația României și a celor ce încă apără Moldova. E o rușine!” (pp. 341-342).

Miercuri 26 iulie 2017

„Victoria finală e o nălucă ce nu se vede în zare. Ajutorul aliaților din Apus nu mai poate fi o realitate, oricâtă bunăvoință ar fi. Curentul unei păci imediate va prinde mai ușor. Pentru România războiul mai departe nu mai poate fi o realitate, oricâtă bunăvoință ar fi. Pentru România războiul mai departe nu are nici un scop. (...) România și-a dat cuvântul (...) Pentru ce am luptat noi în acest război?

- Pentru Ardeal, pentru Banat, pentru Bucovina.

Am judecat cu toții că pentru a le obține nici un sacrificiu nu este prea mare, și ne-am sacrificat Regatul. Aliații ne-au garantat realizarea idealului. Și cum s-au ținut de cuvânt? Rusia imperialistă ne-a trădat; Rusia revoluționară a renunțat chiar pentru ea la anexiuni. Nu mai vrea nici Constantinopol, nu mai vrea nici dezmembrarea Austriei, vrea pace. Mai putem aștepta de la Rusia să - și țină cuvântul ce ne-a dat? (...) Și dacă idealul acesta ni se închide, sacrificii România nu mai e justificat să facă. Nici un sacrificiu nu poate să fie prea mare dacă avem o garanție;

fără garanție, a mai lupta numai ca să nu călcăm noi cuvântul dat e o nebulie” (p. 346)..

Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, vol. II, 1916-1918 (Războiul nostru), ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Eftimie Ardeleanu și Adrian Pandea, Editura Militară, București, 1992.

15 VIII.

„Un an de la declararea războiului. Greșelile comise în timpul neutralității s-au plătit enorm de scump. Pare că nu am terminat. La Armata I lucrurile se încurcă din nou; la Divizia 124 rusă, frontul a fost rupt tocmai la punctul în care acum zece zile am voit să iau ofensiva cu Divizia I pentru a restabili situația și pentru a relua Străoanii și Panciu, dar mi s-a spus (la 4 VIII) că acea ofensivă ar fi fost „inoportună și inutilă”. A trebuit să trimit acum două regimente: 2 vânători și 18 infanterie pentru a opri pe inamic. Când am întrebat acum numai câteva zile Marele Cartier General și Armata I, dacă nu este nevoie de Divizia 1 înapoia flancului stâng al armatei, pentru a coopera eventual cu Armata I, mi s-a spus din ambele părți că nu, afirmându-se că s-ar fi luat deja măsurile normale la punctele de joncțiune. Am întrebat în același timp, dacă nu era acolo nevoie de artilerie, mi s-a răspuns că nu; în fine, culmea! La întrebarea mea dacă pot lua Divizia 1 spre a o întrebuița în altă parte, mi s-a spus de Marele Cartier General hotărât că da. Toate acestea dovedesc că nici Armata I nici Marele Cartier General

nu și-au dat socoteala de gravitatea situației în această regiune și nici nu știau de ce inamic trebuie să ție socoteală.” (p. 166).

16 VIII

„La armata I se agravează situația. Semn de zăpăceală este că comandantul ei dă un ordin Corpului VIII rus, prin care trece Divizia 124 rusească (fugită de pe front) sub ordinele Corpului II Armată român (?!) iar cele 5 batalioane ale Corpului II român, care s-au intercalat între trupele Corpului VIII rus și trupele Armatei I română, pentru a astupa un gol, le trece sub comanda aceluși corp de armată! (...) În noaptea de 16 spre 17, în fine, vine un răspuns al Armatei I, prin care se îndrumază pentru mâine dimineată un atac general în acea regiune și o eventuală punere în libertate a trupelor noastre. O hotărâtă schimbare de atitudine la armata I. Se recunoaște că situația a devenit primejdioasă la Corpul VIII rus și la flancul stâng al Armatei a II-a, mărturisind, în fine, că Divizia 124 s-a debandat fără ca să lupte și că trupele noastre din Divizia 3 au oprit înaintarea inamicului” (p. 167).

17 II. 2018

„Consiliul de coroană. Am expus situația și am arătat că neizbutind a obține o pace așa cum speram, era

natural să consider acțiunea actualului guvern încetată. Brătianu este pentru reluarea rezistenței. Take Ionescu pentru retragere. Am arătat că nu-mi iau răspunderea nici uneia dintre aceste soluțiuni. Pe de altă parte, propunătorii celor două soluțiuni nu-și iau răspunderea lor în mod exclusiv, ci vor să mă asocieze la ele, ba chiar să prezidez eu guvernul. Am refuzat categoric. Mi se cere ceva monstruos. Să prezidez și să asum răspunderea unei soluțiuni, care după adâncă mea convingere ar duce țara la dezastru! S-a hotărât, în orice caz, că orice soluțiune s-ar adopta, actualul guvern trebuie să rămână la cârmă. Nu s-a hotărât însă care soluție se va alege. De o importanță deosebită este faptul că Brătianu a spus în cursul discuțiilor că poate ar fi bine ca Regele să recurgă la oameni politici din teritoriul ocupat. După-amiază am mers la Regină. Scenă de lacrimi, foarte neplăcută. La un moment dat, când am căutat să explic că în desfășurarea evenimentelor mari, este câteodată nevoie a se primi situațiunile așa cum sunt, oricât de grele ar fi ele, mi-a spus că în vinele ei nu curge sânge de sclav. Am tăcut. M-am înclinat și am ieșit!” (p. 254).

Bibliografie

ALIMĂNEȘTIANU, Pia, *Însemnări din timpul ocupației germane*, București, Imprimeriile Independența, 1929.

AVERESCU, Alexandru, *Mareșal Notițe zilnice din război*, vol. II, 1916-1918 (Războiul nostru), ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Eftimie

- Ardeleanu și Adrian Pandeia, Editura Militară, București, 1992.
- BACALBAȘA, Constantin, *Capitala sub ocupația dușmanului*, București, 1921.
- BELDIE, Constantin, *Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București (1900-1950) și alte pagini memorialistice*, Editura Humanist, București, 2014;
- Casa Regală – personale – Maria. *Activitate literară- Memorii*, Dos.nr. III/104, oct-nov. 2016.
- Contele de Saint-Aulaire, *Însemnările unui diplomat de altădată în România, 1916-1920*, traducere din franceză de Ileana Sturdza, Editura Humanitas, București, 2016.
- CANCICOV, Vasile Th., *Jurnal din vremea ocupației. Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic*, vol. I, 13 august 1916-13 august 1917.
- IORGA, Nicolae, *Orizonturile mele. O viață de om. Așa cum a fost*, ediție îngrijită, note și comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, vol III, Editura Minerva, București, 1981.
- FONTAINE, Ethel Marcel, *Jurnal de război. Misiune în România – noiembrie 1916-aprilie 1918*, traducere de Micaela Ghițescu, Editura Humanis, București, 2016.
- PANTAZZI, Greening, *România în lumini și umbre (1909-1919)*, Editura Humanitas, București, 2015;
- TOPÎRCEANU, G., *Amintiri din luptele de la Turtucaia. Memorii de război*, Editura Humanitas, București, 2014.